

TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BÖLGE VE ON İL YOĞUNLAŞMASI¹

REGIONAL AND TEN PROVINCES CONCENTRATION IN BANKING SECTOR OF TÜRKİYE

Dr.Sultan SARI

sarisultan51@gmail.com

Ankara / Türkiye

ORCID: 0000-0002-8670-3625

ÖZET

Türkiye finansal sistemi banka temelli bir sistemdir. Bu tür sistemlerde, fon fazlası olanlarla fon ihtiyacı olanları buluşturmada bankalar önemli rol oynar. Mali aracılık fonksiyonunu yerine getiren bankaların faaliyetlerini nerelerde yoğunlaştırdığı önemlidir. “Bankacılıkta coğrafi yoğunlaşma” faaliyetlerin belirli yerlerde toplanmasını yani yoğunlaşmasını ifade etmektedir. Bankacılık faaliyetlerinin coğrafi dağılımı ve yoğunlaşması az çalışılmış bir konudur. Oysaki bu tür bir inceleme ekonomik faaliyetlerin nerelerde yoğunlaştığına dair bilgi vermekte ve bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesinde ve bölgesel kalkınma politikalarının şekillendirilmesinde kullanılabilir. Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektörünün başta mevduat ve krediler olmak üzere 2007-2020 dönemi bankacılık verileri bölge ve il bazında incelenmiş, bölge ve 10 il yoğunlaşmasına ilişkin tablolar elde edilmiştir. 2007 yılında 7568 şubenin % 29,92’sinin İstanbul’da faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bölgesel dağılım tablosunda ayrı bir bölge olarak yer alan İstanbul’u % 15,24 ile Ege, % 11,84 ile Batı Anadolu ve % 10,53 ile Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. 2020 yılında sıra ile bu oranların % 26,33 , % 14,94, % 11,88 , % 11,45 şeklinde değiştiği görülmektedir. 2007 yılında mevduatın % 43,51 İstanbul’da toplanmakta, kredilerin ise % 43,68’i İstanbul’da kullanılmaktadır. Mevduat ve kredide İstanbul’u % 20,39 ve % 13,34 oranları ile Batı Anadolu izlemektedir. 2020 yılında İstanbul’un mevduat payının % 46,30’a yükseldiği, kredi payının ise % 41’e düştüğü görülmektedir. Nüfus açısından en yoğun iller olan İstanbul, Ankara ve İzmir’in en çok banka şubesi olan iller olduğu ve mevduatın en çok bu illerde toplandığı, kredilerin de en çok buralarda kullanıldığı görülmektedir. ATM, POS cihazı ve üye işyeri sayıları açısından da sıralama değişmemektedir. Sonuç olarak, Türkiye bankacılık sektöründe, biraz azalmış olsa da coğrafi yoğunlaşma yüksektir. Şube sayıları, mevduat ve kredi açısından hem bölgesel düzeyde hem de 10 il bazında yoğunlaşma vardır ve bu yoğunlaşmalar gelişmiş diye nitelendirilen bölgeler de görülmektedir. Bu da bölgesel farklılıkları arttıran bir unsurdur.

Anahtar Kelimeler: bankacılık, bankacılıkta coğrafi yoğunlaşma, bankacılıkta bölgesel yoğunlaşma, bankacılıkta 10 il yoğunlaşması

¹ Bu çalışma 28-29 Nisan tarihlerinde Erzurum’da düzenlenen 4. Uluslararası Palandöken Bilimsel Araştırmalar Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

ABSTRACT

Turkish financial system is a bank-based system. In bank-based systems, banks play a leading role in mobilizing savings, allocating credit. It is important where financial intermediary banks' operations concentrate on. Hence, "the geographic concentration in banking" means that they operate mostly in some specific places or concentrate on some places. The geographic distributions of banking operations are studied relatively less subject. However, this kind study let know about where the reel economy concentrate on and it can be used on eliminating regional development disparities and forming the regional development policies. In this study, it is considered the banking sector regional and provincial data of Turkey between 2007-2020, including mostly deposits and credits, and then produced tables on regional and ten provinces concentrations. It is seen that the 29,92 % of 7568 branches in 2007 operates in İstanbul. İstanbul, is placed as a region in regional disturbances table, is followed by Aegean Region with 15,24 %, West Anatolia with 11,84 % and Mediterranean Region with 10,53 % . In 2020 year, it is seen that these rates change orderly as 26,33 %, 14,94 %, 11,88 %, 11,45 % . It is observed that the 43, 51 % of all deposits in 2007 is in İstanbul and is used the 43,68 % of all credits in İstanbul. West Anatolia follows İstanbul with 20,39 % and 13,34 % in deposits and credits. In 2020, it is observed that the deposit share of İstanbul increased to 46,30 % and credit shares of İstanbul decreased to 41 % . İstanbul, Ankara and İzmir, high populated cities of Turkey, have more bank branches as well and so it is observed that deposits are saved mostly there and allocated loans mostly there. As the number of ATM, POS machines and card acceptor, the rank does not change. As a result, the geographic concentration in Turkish banking sector is high even though it decrease a little bit. There are both of regional concentration and 10 provinces concentration on branch number, deposit and credits and also it is seen that these concentrations are in the developed regions. It can be comment that these concentrations are the factors increased regional disparities.

Keywords: banking, geographic concentration in banking, regional concentration in banking, 10 provinces concentration in banking

EXTENDED ABSTRACT

Introduction and Literature review

Turkish financial system is a bank-based system. In bank-based systems banks play a leading role in mobilizing savings, allocating credit. It is important where financial intermediary banks' operations concentrate on. Hence, "the geographic concentration in banking" means that they operate mostly in some specific places or concentrate on some places. The geographic distributions of banking operations are studied relatively less subject (İnan, 2005; Hazar and Babuşçu, 2013). It is seen that "the geographic concentration in banking" is studied generally in the literature on risk and return of banks (Berger and De Young, 2001; Morgan and Samolyk; 2003; Hayden et al, 2006; Deng and Elyasiani, 2008; Goetz et al, 2016; Meslier et al, 2016; Türkmen and Yiğit, 2012; Argimón and Rodríguez-Moreno, 2021). There is no other study on geographic concentration in Turkish banking sector.

Methodology

In this study, it is considered the banking sector regional and provincial data of Turkey between 2007 - 2020, including mostly deposits and credits, and then produced tables on regional and ten provinces concentrations. Regional concentration tables are produced according to the classification of territorial units for statistic (NUTS) published in the Official Gazette of the Republic of Turkey dated on 22.9.2002 and numbered with 24884.

Findings and discussion

In the Turkish banking sector, total 54 banks (34 deposit, 14 development and investment, 6 Islamic banks) operate with 203.224 staff in total 11.189 branches in December 2020.

The best indicator to measure banking concentration is branches number. It is seen that the 29, 92 % of 7568 branches in 2007 operates in İstanbul. İstanbul, is placed as a region in regional disturbances table, is followed by Aegean Region with 15, 24 %, West Anatolia with 11, 84 % and Mediterranean Region with 10, 53 %. In 2020 year, it is seen that these rates change orderly as 26, 33 %, 14, 94 %, 11, 88 %, 11, 45 %. Northeast Anatolia has the least share with 1, 7 % (128 branches).

The second indicator is deposits. It is observed that the 43, 51 % of all deposits in 2007 is in İstanbul and West Anatolia follows İstanbul with 20, 39 %, Aegean with 10, 78 %, Mediterranean Region with 7, 36 %, East Marmara with 5, 92 %. The most of all deposits are the saving and foreign exchange deposit account. The least share is Northeast Anatolia's with 0, 60 % and Middle East Anatolia's with 0, 87 %. This rank did not change even in 2020 and it is seen that the more than half of deposits in the same regions described as developed. While İstanbul with 46, 30 % is in the lead in deposit, West Anatolia (including the capital city Ankara) is only in the lead in official institutions' deposit. Total deposits in all regions increased because of Covid-19 pandemic.

Third indicator is credits. In 2007, İstanbul with the share of 43, 68 % is in the lead even in credits. İstanbul is followed by West Anatolia with 13, 34 %, Aegean with 11, 69 %, Mediterranean with 8, 64 %, East Marmara with 7, 04 %. The least credit share is Northeast Anatolia with 0, 84 %. In 2020, although the credit share of İstanbul decreased to 41 %, İstanbul is still the most concentrated region in credit. West Anatolia with 15, 09 %, Aegean with 11, 26 %, Mediterranean with 9, 62 % and East Marmara with 6, 84 % follow İstanbul. While the share of these regions is totally 83, 81 %, the rest of regions' is only 16, 19 %.

After examining regional concentration, it is considered ten provinces concentration. Firstly, as population density, the densest cities are İstanbul, Ankara and İzmir in 2007 and in 2020. It is seen while the 47, 7 % of all population of Turkey was living in ten provinces in 2007, 50, 1 % of all population in 2020. However, the 64, 1 % all branches is in 10 provinces in 2007 and 60, 7 % in 2020. It can be concluded positively because it shows that the concentration in branches number decreased and increased the geographic diversification. In the same way, it seen clearly that the most of deposit is in the 10 provinces though the degree of concentration decreased from 80, 5 % in 2007 to 79, 2 % in 2020. Shortly, it means that concentration in deposit is high in 2007 and in 2020. The most of it is in İstanbul (46, 3 %), Ankara (14, 6 %) and İzmir (5, 8 %) in 2020. Although, the deposit share of İstanbul increased, the credit share of it decreased from 43, 7 % in 2007 to 41 % in 2020. On the other hand, while the deposit share of Ankara decreased, the credit share of Ankara increased from 11, 9 % to 13, 1 %. As it is in deposit, İzmir follows İstanbul and Ankara even in credit. The credit share of 10 provinces increased from 75, 7 % to 76, and 6 %. According to analysis results, İstanbul, Ankara and İzmir, high populated cities of Turkey, have more bank branches as well and so it is observed that deposits are saved mostly there and allocated loans mostly there. As the number of ATM, POS machines and card acceptor, the rank does not change.

Results and recommendations

As a result, the geographic concentration in Turkish banking sector is high even though it decreased a little bit. There is both of regional concentration and 10 provinces concentration on branch number, deposit and credits and also it is seen that these concentrations are in the developed regions. It can be comment that these concentrations are the factors increased regional disparities. In this way, this kind study let know about where the reel economy concentrate on and it can be used on eliminating regional development disparities and forming the regional development policies. Moreover, it can be inspired and guided empirical studies and used for them. In addition, it is recommended the geographic concentration to be measured with different methods.

1.GİRİŞ

“Bankacılıkta coğrafi yoğunlaşma” faaliyetlerin belirli yerlerde toplanmasını yani yoğunlaşmasını ifade etmektedir. Bankacılık faaliyetlerinin coğrafi dağılımı ve yoğunlaşması az çalışılmış bir konudur. İktisadi yazında “bankacılıkta coğrafi yoğunlaşma” kavramının daha çok bankaların risk ve karlılığı açısından değerlendirildiği görülmektedir (Berger ve De Young, 2001; Morgan ve Samolyk; 2003; Hayden vd, 2006; Deng ve Elyasiani, 2008; Goetz vd, 2016; Meslier vd, 2016; Türkmen ve Yiğit, 2012; Argimón ve Rodríguez-Moreno, 2021). Zira bankalar diğer işletmeler gibi kar elde etme amacıyla kurulmuşlardır. Dolayısıyla faaliyetlerinde risk ve performans açısından kendileri için en uygun kararları alarak kar elde etmeye çalışırlar. Ama öte yandan diğer işletmelerden farklıdırlar. Çünkü bankalar aldıkları kararlarla bankacılık sektörünü, finansal sistemi ve dolayısıyla tüm makroekonomiyi etkileme potansiyeli taşırlar. Hele de Türkiye gibi banka temelli finansal sistemlerde bankalar mali aracılık işleviyle vazgeçilmez kurumlardır, sistemik olarak önemlidirler. Onların risk ve karlılık açısından aldıkları kararlar finansal istikrarı etkilerler.

Bu anlamda, az çalışılmış bir konu olan “bankacılık faaliyetlerinin coğrafi dağılımı” ve başta mevduat ve krediler olmak üzere, bankacılık faaliyetlerinde her türlü yoğunlaşma incelemeye değer görülmektedir. Türkiye’ye ilişkin olarak İnan’ın (2005) “Türk Bankacılık Sisteminde Şube, Kredi ve Mevduatın Coğrafi Dağılımı” başlıklı çalışması ile Hazar ve Babuşcu’nun (2013) “Türk Bankacılık Sektörü Kredi-Mevduat Gelişmelerinin Bölgesel Analizi (2005-2011)” başlıklı çalışmalarının dışında başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Oysa bu tür bir inceleme İnan’ın (2005) da belirttiği gibi, ekonomik faaliyetlerin nerelerde yoğunlaştığına dair bilgi vermekte ve bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesinde ve bölgesel kalkınma politikalarının şekillendirilmesinde kullanılabilir. Nitekim “bölgelerin, yeniliğe ve iş birliğine dayalı şekilde imkân ve kabiliyetlerini yönetim temeline geliştirerek dönüştürmeyi ve böylece ülkenin dengeli kalkınmasına azami katkıyı sağlamayı, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmayı” amaçlayan “bölgesel gelişme politikaları” “Yaşanabilir Şehirler, Sürdürülebilir Çevre” ana başlığı altında On Birinci Kalkınma Planı’nın önemli hedeflerinden birisidir (TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Bu yönde burada Türkiye bankacılık sektöründe 2007-2020 dönemi verileriyle “bölgesel yoğunlaşma” ve “10 il yoğunlaşması” tablolar analizi ile incelenmektedir. Bölgesel yoğunlaşma ile ilgili tablolarda 22.9.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’ndaki İstatistiki Bölge Birimleri sınıflandırılması kullanılmıştır (Ek 1). Bu kısa girişten sonra ikinci bölümde bölgesel yoğunlaşma, üçüncü bölümde 10 il yoğunlaşması tablolar analizi ile incelenecektir. Çalışma bir sonuç ve öneriler bölümü ile son bulacaktır.

2.TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BÖLGESEL YOĞUNLAŞMA

Türk Bankacılık Sektöründe Aralık 2020 itibarıyla; 34 mevduat, 14 kalkınma ve yatırım, 6 katılım bankası olmak üzere toplam 54 banka 11.189 şube ve 203.224 kişi ile faaliyet göstermektedir. Aktif büyüklüğü bir önceki yıl sonuna göre % 36,0 artarak 6.108 milyar TL olmuştur. Toplam aktiflerine göre mevduat bankaları % 87, kalkınma ve yatırım bankaları % 6 ve katılım bankaları % 7 paya sahiptir. Sahiplik grubu ayrımına göre; kamu bankaları % 45, yerli özel bankalar % 30 ve yabancı bankalar % 25 paya sahiptir. Bilanço içerisindeki yabancı para varlıkların toplam varlıklara oranı % 42, toplam yabancı para yükümlülüklerin toplam yükümlülükler oranı % 51 olarak gerçekleşmiştir. Yabancı para kredilerin toplam krediler içerisindeki payı % 34, yabancı para mevduatın toplam mevduata oranı %55’dir. Toplam varlıklar içerisinde kredilerin payı % 58, menkul kıymetlerin payı % 17 ve zorunlu karşılıkların payı % 5 olarak gerçekleşmiştir. Mevduat % 56 pay ile toplam yükümlülükler içerisinde en büyük paya sahipken, bankalara borçlar kaleminin payı % 16 ve repodan sağlanan fonların payı % 4’tür. Öz kaynakların toplam yükümlülükler içerisindeki payı ise % 10’dur (BDDK, 2020: 2-4).

Bankacılık faaliyetinin yaygınlığının ve yoğunluğunun en iyi göstergelerinden biri şube sayısıdır (İnan, 2005:23). Şube sayılarına göre bölgelere bakıldığında 2007-2020 döneminde en çok şubenin İstanbul bölgesinde olduğu görülmektedir. 2007 yılı itibariyle şubelerin % 29,9'u İstanbul'dadır². İstanbul'u sırasıyla % 15,2 ile Ege, % 11,8 ile Batı Anadolu, % 10,5 ile Akdeniz, % 8,2 ile Doğu Marmara, % 5,1 ile Batı Karadeniz izlemektedir. Diğer bölgeler ise % 5'in altındadır. Aşağıdaki Tablo 1'de görüldüğü üzere en az şube % 1,7 pay (128 şube) ile Kuzeydoğu Anadolu'dadır. 2020 yılına gelindiğinde, İstanbul'un şube payının % 29,92'den % 26,33'e düştüğü görülmektedir. Yani İstanbul'da şube sayısı açısından yoğunlaşmanın azaldığı sonucu çıkarılabilir. Yine de en fazla şube İstanbul'dadır. İstanbul'u % 14,94 Ege Bölgesi, % 11,88 ile Batı Anadolu, % 11,45 ile Akdeniz ve % 9,23 ile Doğu Marmara Bölgesi izlemektedir. Bu bölgelere % 4,61 pay ile Batı Marmara'yı da eklersek şubelerin % 78,44'ünün gelişmiş diye nitelendirilen bölgelerde, % 21,56'sının ise az gelişmiş bölgelerde yer aldığı görülmektedir. 2007 yılına göre İstanbul ve Ege'nin yoğunluğu az da olsa düşerken az gelişmiş bölgelerde şube sayısının artması olumlu bir gelişmedir. Tablo 1'de görüldüğü üzere 2020 yılında da şube sayısı 128'den 182'ye çıkarsa da yine en az şube % 1,84 pay ile Kuzeydoğu Anadolu'dadır. Ayrıca Tablo 1'de dikkat çeken bir diğer gelişme de 2020 yılında bir önceki yıla göre tüm bölgelerde şube sayısının düşmüş olmasıdır. 2020 yılında bir önceki yıla göre İstanbul'da şube sayısı % 3,2 oranında azalmıştır. Bu Covid-19 salgınının yol açtığı bir gelişmedir.

Tablo 1: Bölgelere göre şube dağılımı

	2007															2020
	2007	% Dağılım	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% Dağılım
İstanbul	2.264	29,92	2.574	2.631	2.746	2.833	2.938	3.114	3.138	3.084	2.929	2.833	2.774	2.684	2.598	26,33
Ege	1153	15,24	1.317	1.356	1.403	1.445	1.483	1.591	1.637	1.637	1.588	1.562	1.553	1.514	1.474	14,94
Batı Anadolu	896	11,84	1.069	1.085	1.147	1.207	1.262	1.348	1.372	1.362	1.284	1.261	1.243	1.198	1.172	11,88
Akdeniz	797	10,53	948	981	1.048	1.084	1.131	1.241	1.245	1.240	1.194	1.171	1.169	1.158	1.130	11,45
Doğu Marmara	624	8,25	740	761	814	857	898	980	999	1.013	989	972	962	939	911	9,23
Batı Karadeniz	384	5,07	448	453	471	488	500	527	538	546	533	513	518	506	501	5,08
Güneydoğu Anadolu	302	3,99	352	379	404	420	454	505	526	521	512	506	504	498	484	4,90
Batı Marmara	337	4,45	384	389	397	404	424	471	490	497	481	474	475	463	455	4,61
Orta Anadolu	294	3,88	336	348	360	375	392	432	444	449	441	438	428	420	414	4,20
Doğu Karadeniz	233	3,08	266	273	286	298	308	332	337	340	332	327	328	324	316	3,20
Ortadoğu Anadolu	156	2,06	162	169	175	191	206	226	235	240	238	239	239	237	231	2,34
Kuzeydoğu Anadolu	128	1,69	141	147	149	158	162	175	181	184	180	186	191	187	182	1,84
Türkiye	7568	100,00	8.737	8.972	9.400	9.760	10.158	10.942	11.142	11.113	10.701	10.482	10.384	10.128	9.868	100

Kaynak: TBB

² 2017 yılında yapılan "İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na (SEGE 2017'ye)" göre; İstanbul 2017 yılında da ülkenin en gelişmiş ilidir ve Türkiye'nin sanayi ve üretim merkezi olma konumunu sürdürmektedir. Diğer banka kredilerinin % 42,5'i ve toplam tasarruf mevduatının yaklaşık % 40'ı İstanbul'da bulunmaktadır. Yine Türkiye'deki vergi gelirlerinin % 46,8'i İstanbul'dan toplanmaktadır (Acar vd, 2019: 39).

Şube sayısından sonra en temel bankacılık faaliyetleri biri olan “mevduat” açısından bölgelere bakıldığında; 2007 yılında toplam mevduatın % 41,84’i tasarruf mevduatı, % 4,30’u resmi kuruluşlar mevduatı, % 11,96’sı ticari kuruluşlar mevduatı, % 2,62’si bankalar arası mevduat, % 32,63’ü döviz tevdiat hesabı, % 6,58’i diğer kuruluşlar mevduatı, % 0,05’i kıymetli madenler depo hesaplarından oluşmaktadır. Mevduatların çoğunluğunun tasarruf ve döviz tevdiat hesaplarından oluştuğu ve bunların çoğunun (% 43,51) da İstanbul da olduğu görülmektedir (Tablo 2). Mevduat türlerine ayırdığımızda toplam tasarruf mevduatının % 37,81, resmi kuruluşlar mevduatının % 17,9, ticari kuruluşlar mevduatının % 44,57, bankalar arası mevduatın % 92,92, döviz tevdiat hesabının % 51,99, diğer kuruluşlar mevduatının % 32,54, kıymetli madenler depo hesaplarının % 90,67’sinin İstanbul’da toplandığı görülmektedir. Kısaca resmi kuruluşlar mevduatı hariç diğerlerinde çoğunluk İstanbul’undur. Toplam mevduatta % 43,51 paya sahip İstanbul’u % 20,39 ile Batı Anadolu (özellikle resmi kuruluşlar ve diğer kuruluşlar mevduatında başı çekerek) , % 10,78 ile Ege , % 7,36 ile Akdeniz, % 5,92 ile Doğu Marmara izlemektedir. Tablo 2’de de görüldüğü üzere en az mevduat Kuzeydoğu Anadolu (% 0,60) ve Ortadoğu Anadolu’dadır (% 0,87). Her iki bölgede de mevduat payı % 1’in bile altındadır. Hatırlanacağı üzere Kuzeydoğu Anadolu en az şubenin de olduğu bölgedir.

Tablo 2: 31.12.2007 itibariyle mevduatın bölgelere göre dağılımı

Bölgeler	Mevduat (Bin YTL)								2007 % Dağılım
	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar arası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam	
İstanbul	52.437.844	2.554.725	17.679.446	8.065.980	56.231.091	7.100.887	138.543	144.208.516	43,51
Batı Marmara	6.111.549	213.239	581.325	131	1.964.197	177.595	537	9.048.574	2,73
Ege	22.041.852	741.408	2.719.137	2.303	9.675.174	541.384	4.516	35.725.774	10,78
Doğu Marmara	9.896.517	796.932	2.576.616	3.991	5.800.482	542.170	2.775	19.619.483	5,92
Batı Anadolu	18.419.075	7.486.694	11.442.887	591.938	17.303.375	12.314.836	4.185	67.562.990	20,39
Akdeniz	14.391.796	677.200	1.881.780	2.180	7.042.894	390.193	891	24.386.935	7,36
Orta Anadolu	2.923.534	273.305	562.902	4.725	3.464.077	184.892	350	7.413.785	2,24
Batı Karadeniz	5.240.960	275.304	765.685	927	2.364.315	175.880	698	8.823.769	2,66
Doğu Karadeniz	2.636.356	216.071	377.166	942	1.527.302	86.459	96	4.844.391	1,46
Kuzeydoğu Anadolu	934.738	294.318	198.038	1.541	485.335	83.597	37	1.997.605	0,60
Ortadoğu Anadolu	1.469.489	233.756	265.423	2.648	854.497	68.479	81	2.894.372	0,87
Güneydoğu Anadolu	2.164.592	508.434	608.223	2.758	1.439.575	152.168	77	4.875.826	1,47
Türkiye	138.668.303	14.271.386	39.658.629	8.680.064	108.152.312	21.818.539	152.786	331.402.020	100

Kaynak: TBB

2020 yılına gelindiğinde bu sıralamanın değişmediği, mevduatların yarısından çoğunun gelişmiş diye nitelenen aynı bölgelerde toplandığı görülmektedir (Tablo 3). Yine toplamda % 46,30 pay ile yine İstanbul başı çekmektedir. Mevduat türlerine göre bakıldığında; İstanbul’un payı Tablo 3’deki sırasıyla % 36,25 , % 14,23 , % 57 , % 82,62 , % 50,81 , % 30,61 , % 31,01’dir. Sadece resmi kuruluşlar mevduatında başkent Ankara ilinin içinde bulunduğu Batı Anadolu % 59,22 ile başı çekmektedir. Ama genel olarak en yoğun toplam mevduat % 46,30 İstanbul’da, en az toplam mevduat % 0,54 ile Kuzeydoğu Anadolu’dadır.

Tüm bölgelerde bir önceki yıla göre mevduatlarda artışlar yaşanmıştır. Bu da 2020 yılında başlayan Covid-19 salgın krizinin yol açtığı bir gelişmedir, krize bir tepki niteliğindedir. Zira kriz zamanlarında bankalar güven unsurudur (Sarı, 2021:102). Ama öte yandan kullanılan kredilerin artması, takipteki kredilerin azalması, mevcut kredilerin vadelerinin ötelenmesi, reel sektör ve diğer ekonomik birimlerinin pandemi döneminde faaliyet ve harcamalarının azalmasının bankalardaki mevduatın normale göre artmasına neden olduğunu vurgulayanlar da vardır (Ersoy vd, 2020:159). İstanbul'un mevduattan aldığı pay 2007 yılında % 43,51 iken 2020 yılında % 46,30 olmuştur. İstanbul'da mevduatlar 2019 yılına göre % 28,47 oranında artış göstermiştir. Diğer yandan, Batı Anadolu'nun mevduattan aldığı pay 2007 yılında % 20,39 iken 2020 yılına gelindiğinde bu oran % 15,92'ye düşmüştür. Ama resmi kuruluşlar ve diğer kuruluşlar mevduatında hala başı çekmektedir. Çünkü başkent Ankara bu bölge içerisinde yer almaktadır. Ayrıca ticari kuruluşlar mevduatı açısından da İstanbul 1. sırada iken Ankara'nın da içinde bulunduğu Batı Anadolu 2. sıradadır. Bankalar mevduatı açısından da durum aynıdır. Zira bankaların genel müdürlüklerinin çoğunluğu İstanbul'dadır. Ege Bölgesinin toplam mevduat payının ise sırasıyla % 10,78 ve % 10,79 olarak aynı kaldığı söylenebilir. Mevduatların en az olduğu Kuzeydoğu Anadolu'nun yüzde payının % 0,54'e düştüğü de görülmektedir. Sonuç olarak mevduatların İstanbul, Batı Anadolu ve Ege'de yoğunlaştığı bu 3 bölgenin mevduatlardan aldığı payın 2007'de % 74,68 olduğu 2020'de ise biraz azalmakla beraber % 73,01 olduğu görülmektedir. Bu orana Akdeniz, Doğu Marmara ve Batı Marmara'yı eklediğinizde oran % 89,56'ya çıkmaktadır.

Tablo 3: 31.12.2020 İtibariyle mevduatların bölgelere göre dağılımı

Bölgeler	Mevduat (Milyon TL)								%	2020 Toplamda % değişim
	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam		
İstanbul	285.799	14.734	254.527	113.035	735.192	32.545	68.186	1.504.018	46,30	28,47
Batı Anadolu	87.505	61.295	79.046	23.746	181.296	53.421	30.774	517.083	15,92	47,16
Ege	127.206	4.289	30.019	7	152.441	5.010	31.595	350.567	10,79	37,49
Akdeniz	88.359	4.911	19.533	11	106.794	3.149	21.842	244.598	7,53	33,41
Doğu Marmara	59.202	3.461	27.185	3	89.951	4.654	20.067	204.523	6,30	39,53
Batı Marmara	36.762	1.740	6.643	0	32.099	1.539	9.460	88.242	2,72	38,65
Orta Anadolu	20.314	1.750	7.156	1	46.439	1.021	7.370	84.052	2,59	38,07
Batı Karadeniz	28.215	1.760	6.315	1	30.465	1.467	10.010	78.233	2,41	39,09
Güneydoğu Anadolu	20.565	4.562	7.670	1	35.943	1.795	7.061	77.596	2,39	41,68
Doğu Karadeniz	17.468	1.709	3.900	1	18.560	816	5.927	48.381	1,49	40,07
Ortadoğu Anadolu	10.998	1.797	2.994	1	11.987	543	5.048	33.368	1,03	38,58
Kuzeydoğu Anadolu	6.038	1.489	1.580	0	5.709	331	2.507	17.655	0,54	35,88
Türkiye	788.432	103.495	446.568	136.807	1.446.876	106.292	219.847	3.248.318	100,00	34,55

Kaynak: TBB

En temel bankacılık faaliyetlerinden ve ölçülerinden bir diğeri olan “krediler” açısından bakıldığında, 2007 yılı verilerine göre, İstanbul'un % 43,68 ile birinci sırada olduğu yani en yoğun kredi kullandıran bölge olduğu görülmektedir (Tablo 4). İstanbul'u % 13,34 ile yine Batı Anadolu, % 11,69 ile Ege, % 8,64 ile Akdeniz, % 7,04 ile Doğu Marmara izlemektedir. En az kredi payı yine şube ve mevduatta olduğu gibi Kuzeydoğu Anadolu'nundur (% 0,84).

Yani kredilerin büyük çoğunluğunun gelişmiş bölgelerde kullandırıldığı söylenebilir. Bu kredilerin çoğunluğunun da ihtisas dışı krediler olduğu görülmektedir. 2007 yılında ihtisas kredilerinden en çok payı alan bölgelerin Ege (% 21), Akdeniz (% 16,54), Doğu Marmara (% 9,81) ve Batı Anadolu (% 9,25) olduğu, tarım sektörüne kullandırılan ihtisas kredilerin çoğunluğunun Ege (% 23,35) ve Akdeniz (% 19,31) bölgelerinde yoğunlaştığı da dikkat çekmektedir.

Tablo 4: 31.12.2007 itibariyle kredilerin bölgelere göre dağılımı

Bölgeler	Kredi (Bin YTL)							Toplam	% Dağılım
	İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler		
	Tarım	Gayrimenkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer			
İstanbul	327.278	1.892	416.826	0	1.975	122.699	99.460.321	100.330.991	43,68
Batı Marmara	613.514	1.197	139.209	0	0	181.486	5.953.885	6.889.291	3,00
Ege	1.747.228	27.736	461.583	0	0	631.818	23.972.866	26.841.231	11,69
Doğu Marmara	712.211	30.530	330.219	0	0	260.937	14.828.096	16.161.993	7,04
Batı Anadolu	625.395	27.719	408.591	0	0	196.390	29.390.598	30.648.693	13,34
Akdeniz	1.444.602	4.530	375.701	0	0	424.226	17.588.812	19.837.871	8,64
Orta Anadolu	557.234	556	168.819	0	0	181.180	5.146.445	6.054.234	2,64
Batı Karadeniz	494.480	1.935	314.397	0	0	282.102	6.775.831	7.868.745	3,43
Doğu Karadeniz	247.200	104	157.390	0	0	179.480	3.804.305	4.388.479	1,91
Kuzeydoğu Anadolu	203.382	906	79.996	0	0	41.106	1.601.263	1.926.653	0,84
Ortadoğu Anadolu	167.814	5.260	137.692	0	0	41.242	2.079.358	2.431.366	1,06
Güneydoğu Anadolu	340.500	2.615	237.060	0	0	237.473	5.475.734	6.293.382	2,74
Toplam*	7.480.838	104.980	3.227.483	0	1.975	2.780.139	216.077.514	229.672.929	100

Kaynak: TBB

2020 yılına gelindiğinde, İstanbul'un kredilerden aldığı payın % 41'e düştüğü görülmektedir. Ama hala İstanbul en yoğun kredi kullandırılan bölge ve ildir. İstanbul'u % 15,09 ile Batı Anadolu, % 11,26 ile Ege, % 9,62 ile Akdeniz ve % 6,84 ile Doğu Marmara Bölgesi izlemektedir. Bu bölgelerin kredilerden aldığı toplam pay % 83,81'dir. Geri kalan bölgelerin kredilerden aldığı pay yalnızca % 16,19'dur. Toplam kredilerin % 94,08'i ihtisas dışı kredilerden oluşmaktadır. İhtisas kredilerinin oranı yalnızca % 5,92 olup bunun da % 54,45'i tarım sektörüne kullandırılan kredilerden oluşmaktadır. Tarım sektörüne kullandırılan ihtisas kredilerde yoğunlaşma azalsa da halen tarım kredi stokunun çoğunluğunun Ege (% 18,43) ve Akdeniz Bölgesi'nde (% 17,60) olduğu görülmektedir. Tarım sektörü kredilerinden Batı Anadolu % 10,65, Orta Anadolu ise % 10,11 pay almaktadır.

Kredilerin 2020 yılında da İstanbul'da, genel olarak gelişmiş diye nitelendirilen bölgelerde yoğunlaştığı söylenebilir (Tablo 5). Bir önceki yıl olan 2019 yılına göre tüm bölgelerde kredilerde de artış yaşanmıştır. Genelde krizlerde kredilerde daralma yaşanır. İnan'ın (2005:33) da belirttiği gibi 2001 krizinde de kredi stokunda yurt çapında düşüşler yaşanmıştır. 2020 yılında aksi yöndeki bu artışa Covid-19 salgını ile ilgili olarak alınan tedbir ve destekler kapsamında birey ve firmalara sunulan kredi desteğinin yol açtığı düşünülmektedir. Kredi arzını destekleyen, özendirilen düzenlemeler yapılmıştır.

Kredi/mevduat rasyosunun belli bir düzeyin üzerinde olmasını sağlamayı amaçlayan “Aktif Rasyosu”, kredi büyümesini özendirilen zorunlu karşılık politikası uygulanmıştır (TBB, 2021)³. “Covid-19 salgınının bankacılık sektörü üzerindeki etkilerine” ilişkin bir başka çalışmada kredilerin 2020 yılında nominal olarak artmış olmasına rağmen bankacılık aktifleri içindeki payının azaldığına da dikkat çekilmektedir (Sarı, 2021: 95).

Tablo 5: 31.12.2020 İtibarıyla kredilerin bölgelere göre dağılımı

Bölgeler	Kredi (Milyon TL)							2020 %	2020 Toplamda % Değişim	
	İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler			Toplam
	Tarım	Gayri- menkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer				
İstanbul	1.742	1.517	77	23	895	5.666	1.320.830	1.330.750	41,00	28,98
Batı Anadolu	10.779	1.194	55	0	208	5.381	472.282	489.899	15,09	30,20
Ege	18.642	2.685	66	26	1.109	9.229	333.696	365.452	11,26	34,52
Akdeniz	17.801	2.282	77	20	1.685	9.688	280.724	312.277	9,62	39,51
Doğu Marmara	7.459	1.332	37	1	471	5.609	207.219	222.129	6,84	33,97
Güneydoğu Anadolu	9.005	999	33	2	167	4.836	124.777	139.821	4,31	43,63
Batı Marmara	8.186	881	26	1	438	3.686	72.502	85.721	2,64	40,53
Batı Karadeniz	6.805	895	26	2	226	4.656	71.738	84.348	2,60	40,09
Orta Anadolu	10.225	686	14	0	144	3.444	62.702	77.215	2,38	39,85
Doğu Karadeniz	2.351	471	13	1	203	2.750	54.464	60.252	1,86	58,85
Ortadoğu Anadolu	4.005	495	18	0	84	2.131	37.956	44.689	1,38	49,41
Kuzeydoğu Anadolu	4.152	291	7	0	117	961	27.842	33.371	1,03	38,04
Toplam*	101.153	13.727	449	75	5.749	58.036	3.066.734	3.245.923	100	33,30

Kaynak: TBB

³ Bankaların Kredilere İlişkin Destekleyici Uygulamaları (TBB, 2021):

- Firmalara sağlanan kredilerde Hazine destekli KGF kefaletinin kullanım alanları artırılmıştır.
- Sıfır veya ikinci el konut satın alımlarının finansmanına, mobilya, elektronik, beyaz eşya, ev tekstil, çeyiz ve bisiklet finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ve yerli üretim yapan anlaşmalı firmalardan sıfır km binek araç (motosiklet dahil) veya ticari araç satın alımına ilişkin kredi paketleri açıklanmıştır.
- Nefes Kredisi, İvme Paketi gibi özel koşullu kredilerin kullanımları ve toplam paket büyüklükleri artırılmıştır.
- Tekstil, konut, yerli üretim otomobil gibi çeşitli sektörler için özel kredi paketleri oluşturulmuştur.
- TOBB Üyesi işletmelere uygun koşullu kredi imkanı sağlanmıştır.
- İşletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak üzere; kurumsal kredi kartı ve Doğrudan Borçlandırma Sistemi limiti bulunan firmaların kurumsal kart limitleri artırılmıştır.
- İstihdamın korunması amacıyla, firmalara uzun vadeli kredi kullanılması ve aylık personel maaş gideri kadar ilave limit imkanı sağlanmıştır.
- Firmaların vergi, SGK gibi kamusal ödeme yükümlülüklerini kolaylaştırmak amacıyla nakit yönetim limitlerinin artırılması ve taksit imkanlarının iyileştirilmesi imkanı sunulmuştur.
- Talebe bağlı olarak, zorunlu ödemelerin karşılanması ve acil harcamalarda kullanılması amacıyla kredili mevduat hesap ve kredi kartı limitleri artırılmıştır.
- Bireysel ve tüzel müşterilerin anapara, faiz ve taksit ödemelerinin talebe bağlı olarak mevcut koşullarla ötelenmesi imkanı sağlanmıştır.
- Geçici olarak ödeme sorunu yaşayan banka müşterilerine, kredilerini uygun vadeli yapılandırma ve ödemesiz dönem imkanı tanınmıştır.
- Kısa vadeli kredilerde 2 yıl olan taahhüt kapatma süresi uzatılarak ihracatçılara ihracat yapmaları için verilen süre artırılmıştır.

Bu bölümde son olarak 2007-2020 döneminde mevduatın krediye dönüşüm oranına da bakılabilir. Aşağıda Tablo 6'da da görüldüğü gibi, Türkiye genelinde 2007 yılında 69,3 olan mevduatın krediye dönüşüm oranı 2020 yılında 99,9'a çıkmıştır. Yani artan ekonomik faaliyetleri, büyüyen ekonominin sonucu olarak Türkiye'de mevduatın tamamı krediye dönüşmektedir. Tüm bölgelerde mevduatın krediye dönüşüm oranı artmıştır. En çok mevduatın toplandığı, en çok kredinin verildiği İstanbul'da 2007'de 69,6 olan mevduatın krediye dönüşüm oranı 2020'de 99,5'e çıkmıştır. Yani Türkiye genelinde mevduatın krediye dönüşüm oranı 2007 yılından 2020 yılına % 44,18, İstanbul'da % 43 artmıştır. Bu anlamda en yüksek artış Ortadoğu Anadolu'da yaşanmıştır. Mevduatın krediye dönüşüm oranı % 125 artışla 2007'de 84'den 2020'de 189'a çıkmıştır. Ama zaten bu bölgenin mevduat payı da oldukça düşük olup 2007'de % 0,87 iken 2020'de % 1,03'tür. Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman) bölgesinde de mevduatın krediye dönüşüm oranı 2007'de 45,4 ile Türkiye ortalamasının bile altında iken % 108 oranında artışla 2020'de 94,7'ye çıkmıştır. Bölgenin hem mevduatın dağılımında (% 20,39; % 15,92) hem de kredi dağılımında (% 13,34 ; % 15,09) 2.sırada olduğu görülmektedir. Yani 2007'den 2020'ye bölgede ekonomik faaliyetlerin ve dolayısıyla kredi faaliyetlerinin arttığı sonucu çıkarılabilir. 2007 yılında mevduatın krediye dönüşüm oranının en yüksek olduğu bölge 129,1 ile Güneydoğu Anadolu iken bu oran % 16 azalışla 2020'de 107,8'e düşmüştür. Zaten bu bölgenin toplam mevduattan aldığı pay da sırasıyla %1,47 ve % 2,39 olup oldukça düşüktür. Mevduatın krediye dönüşüm oranının görece olarak stabil kaldığı tek bölgede Akdeniz Bölgesidir.

Tablo 6: Bölgelere göre kredi-mevduat oranı

Bölgeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul	69,6	63,4	62,4	76,4	83,8	87,2	144,9	99,8	102,6	102,1	103,6	96,8	88,1	99,5
Batı Marmara	76,1	80,6	73,4	87,2	113,6	122,1	140,9	128,9	121,5	118,3	120,5	110,1	95,8	127,7
Ege	75,1	77,0	70,3	84,8	100,6	106,7	144,7	125,3	123,8	122,6	126,9	118,1	106,5	102,0
Doğu Marmara	82,4	90,3	83,0	103,7	126,1	137,2	158,3	147,2	149,3	143,4	147,0	135,1	113,1	158,5
Batı Anadolu	45,4	47,4	53,0	54,7	62,3	70,0	120,0	95,6	103,5	107,7	112,4	117,2	107,1	94,7
Akdeniz	81,3	89,1	87,6	108,5	129,0	139,8	195,5	157,4	159,5	161,2	162,5	144,1	122,1	88,5
Orta Anadolu	81,7	80,5	72,8	92,3	114,5	126,4	166,7	134,4	129,5	123,8	125,4	105,9	90,7	133,9
Batı Karadeniz	89,2	89,4	80,2	99,5	124,3	132,9	93,3	143,4	136,5	129,7	130,9	118,9	107,0	104,2
Doğu Karadeniz	90,6	93,5	86,4	103,6	127,1	140,8	133,8	148,2	130,0	129,8	131,3	121,0	109,8	108,6
Kuzeydoğu Anadolu	96,4	97,9	93,8	100,2	138,9	165,6	148,0	173,6	180,5	181,9	198,2	208,0	186,1	124,5
Ortadoğu Anadolu	84,0	83,4	79,0	94,1	125,2	138,1	82,9	159,2	153,9	139,6	142,4	142,3	124,2	189,0
Güneydoğu Anadolu	129,1	139,3	114,8	157,7	196,8	224,8	155,0	285,8	283,6	248,3	237,0	224,2	177,7	107,8
Türkiye	69,3	68,8	67,3	80,5	93,0	99,5	108,7	115,9	116,9	116,9	119,8	112,7	100,9	99,9

Kaynak: TBB

Yukarıdaki Tablo 6'da da görüldüğü üzere, mevduatın krediye dönüşüm oranında 2019 yılından Covid-19 salgınının yaşandığı 2020 yılına tüm bölgelerde artış ve azalış şeklinde değişimler yaşandığı da gözlenmiştir. Mevduat/Kredi oranı Ortadoğu Anadolu (% 52) , Orta Anadolu (% 47), Doğu Marmara (% 40), Batı Marmara (% 33) ve İstanbul'da (% 12,91) artarken diğer bölgelerde azalmıştır.

Türkiye bankacılık sektöründe şube sayısı, mevduat, kredi ve kredi/mevduat oranında bölgesel yoğunlaşma tabloları incelendikten sonra il bazında nüfus, şube, ATM ve pos, mevduat ve kredi dağılımlarından derlenen 10 il yoğunlaşma tablolarını incelemek gerekir.

3.TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 10 İL YOĞUNLAŞMASI

İlk olarak, nüfus yoğunluğu açısından bakıldığında 2007'den 2020 yılına en yoğun 3 il sıralamasının değişmediği, İstanbul, Ankara ve İzmir olduğu görülmektedir (Tablo 7). En yoğun 5 ve 10 il sıralaması ise değişmiştir. Genel olarak bakıldığında 2007'de Türkiye nüfusunun % 47,7'sinin 2020 yılında ise yarısının (% 50,1) 10 ilde yaşadığı görülmektedir. Tüm bu illerde nüfus artışı yaşanırken en fazla artışın yaşandığı yer en yoğun nüfusa sahip İstanbul'dur.

Tablo 7: En yoğun 10 ilin nüfus dağılımı

Sıra No.	İller	Nüfus (Bin Kişi)	%	İller	Nüfus (Bin Kişi)	2007-2020	%
		2007	Dağılım		2020	% Değişme	Dağılım
1	İstanbul	12.574	17,8	İstanbul	15.462	23,0	18,5
2	Ankara	4.467	6,3	Ankara	5.663	26,8	6,8
3	İzmir	3.739	5,3	İzmir	4.395	17,5	5,3
4	Bursa	2.440	3,5	Bursa	3.102	27,1	3,7
5	Adana	2.007	2,8	Antalya	2.548	27,0	3,0
6	Konya	1.959	2,8	Adana	2.259	15,3	2,7
7	Antalya	1.789	2,5	Konya	2.250	25,7	2,7
8	Mersin	1.596	2,3	Şanlıurfa	2.115	32,5	2,5
9	Gaziantep	1.560	2,2	Gaziantep	2.101	34,7	2,5
10	Şanlıurfa	1.523	2,2	Kocaeli (İzmit)	1.997	31,1	2,4
	10 il toplam	33.654	47,7	10 il toplam	41.893	24,5	50,1
	Türkiye	70.586		Türkiye	83.614	18,5	

Kaynak: TBB

Yukarıda da belirtildiği gibi, bankacılık faaliyetleri ve yoğunluğunun ilk göstergesi şube sayısıdır. Tablo 8'de görüldüğü gibi, 2007 yılından 2020 yılına, en fazla şubeye sahip illerin, sıralaması değişse de aynı iller olduğu ve en fazla şubeye sahip olan ilin yine İstanbul olduğu görülmektedir. Ancak İstanbul'da şube sayısı % 14,8 artmış olsa da dağılımı % 29,9'dan % 26,3'e düşmüştür. 2020 yılında İstanbul'da şube sayısının 2684'den 2598'e düştüğünü, yani 86 şubenin kapandığını da belirtmek gerekir. Bu Covid-19 salgını krizinin sonuçlardan biridir. Tablo 8'de de görüldüğü gibi bu illerin tamamında şube sayılarının düştüğü gözlenmektedir. Genel olarak bakıldığında 2007'de şubelerin % 64,1'i bu 10 ilde iken 2020'de bu oranın % 60,7'e düştüğü görülmektedir. Bu şube sayısında yoğunlaşmanın azaldığını, mekânsal çeşitliliğin arttığını göstermekte olup olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Tablo 8: En yoğun 10 il şube sayıları

Sıra No.	İller	Şube Sayısı	%	İller	Şube Sayısı		%	2007-2020	2019-2020
		2007			2019	2020		Dağılım	% Değişim
1	İstanbul	2.264	29,9	İstanbul	2.684	2.598	26,3	14,8	-3,20
2	Ankara	749	9,9	Ankara	945	929	9,4	24,0	-1,69
3	İzmir	591	7,8	İzmir	704	678	6,9	14,7	-3,69
4	Antalya	261	3,4	Antalya	409	401	4,1	53,6	-1,96
5	Bursa	255	3,4	Bursa	365	352	3,6	38,0	-3,56
6	Adana	183	2,4	Adana	231	222	2,2	21,3	-3,90
7	Mersin	139	1,8	Konya	231	221	2,2	59,0	-4,33
8	Kocaeli	137	1,8	Kocaeli (İzmit)	225	216	2,2	57,7	-4,00
9	Muğla	136	1,8	Mersin	192	189	1,9	39,0	-1,56
10	Konya	133	1,8	Muğla	181	180	1,8	35,3	-0,55
	10 il toplam	4.848	64,1		6.167	5.986	60,7	23,5	-2,93
	Türkiye	7.568		Türkiye	10.128	9.868		30,4	-2,57

Kaynak: TBB

Aynı yönde mevduatların % 80,5'ten % 79,2'ye düşse de çoğunun 10 ilde toplandığı açıktır (Tablo 9). Yani mevduatta yoğunlaşma yüksektir. 2007'de mevduatın % 43,5'i İstanbul'da iken 2020 itibariyle bu oran % 46,3'e çıkmıştır. 2020 itibariyle İstanbul'u sırasıyla % 14,6 ile Ankara % 5,8 ile İzmir izlemektedir. 2007'de Balıkesir 10 il listesinde iken yerini Gaziantep'e bırakmıştır. Yukarıda bölüm 2'de de belirtildiği gibi, 2020 yılında mevduatlar artmıştır. Bu da Covid-19 salgınının yarattığı krizin bir sonucudur (Sarı, 2011:102). Özetle mevduatlarda 10 il yoğunlaşması vardır. Bu 10 il 2017 yılında yapılan 6 kademeli illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre ilk 3 kademede yer almaktadır (Acar vd, 2019: 35). Yani bu 10 il sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illerdir.

Tablo 9: Mevduatta en yoğun 10 il

Sıra No.	İller	Mevduat (Milyon YTL)	%	İller	Mevduat (Milyon TL)		%	2019-2020
		2007	Dağılım		2019	2020	Dağılım	% Değişim
1	İstanbul	144.209	43,5	İstanbul	1.170.720	1.504.018	46,3	28,47
2	Ankara	63.765	19,2	Ankara	320.205	472.851	14,6	47,67
3	İzmir	20.149	6,1	İzmir	137.004	187.861	5,8	37,12
4	Bursa	8.575	2,6	Antalya	72.064	91.054	2,8	26,35
5	Antalya	7.804	2,4	Bursa	61.732	85.423	2,6	38,38
6	Adana	6.071	1,8	Kocaeli (İzmit)	40.610	58.254	1,8	43,45
7	Kocaeli	4.487	1,4	Adana	37.147	50.432	1,6	35,76
8	Mersin	4.320	1,3	Muğla	30.744	42.342	1,3	37,72
9	Muğla	3.943	1,2	Mersin	29.385	41.565	1,3	41,45
10	Balıkesir	3.479	1,0	Gaziantep	26.188	40.212	1,2	53,55
	10 il toplam	266.801	80,5	10 il toplam	1.925.799	2.574.012	79,2	
	Türkiye	331.402		Türkiye	2.414.139	3.248.318		34,55

Kaynak: TBB

İstanbul'un mevduatlardan aldığı pay artmasına rağmen kredi payının % 43,7'den % 41'e düştüğü görülmektedir (Tablo 10). Ankara'nın ise tam aksine mevduat payı düşerken kredi payı % 11,9'dan % 13,1'e yükselmiştir. Mevduatta olduğu gibi kredi de İstanbul ve Ankara'yı İzmir takip etmektedir. 10 ilin kredilerden aldığı pay da % 75,7'den % 76,6'ya yükselmiştir. Yani kredilerde de yoğunlaşma yüksektir. Bir diğer farklılık da Mersin'in yerini Denizli'nin almasıdır⁴. Gaziantep'in kredi payının % 1,4'ten % 2,4'e çıkması da Gaziantep⁵ ve Denizli'nin yeni üretim merkezleri olarak ekonomik faaliyetlerinin artması ile açıklanabilir. En yoğun kredi kullandırılan 10 ilden İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa ve Kocaeli'nin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 1. kademe il, Denizli ve Konya'nın 2. kademe il, Gaziantep ve Adana'nın⁶ da 3. kademe il olduğunu da eklemek gerekir (Acar vd, 2019: 35).

⁴ SEGE 2017'ye göre; Denizli ikinci kademe gelişmişlik seviyesinde olup eczane sayısı ve imalat sanayii kayıtlı işyeri oranı değişkenlerinde en iyi üçüncü il konumundadır. Bir diğer özelliği de yüksek ihracat kapasitesidir. Türkiye'nin en ihracatçı yedinci ili olup, kişi başına düşen ihracat miktarı itibarıyla beşinci sıradadır (Acar vd, 2019: 42).

⁵ Yine SEGE 2017'ye göre; Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş ilidir. Yoğun sanayi faaliyetleri ile rekabetçi ve yenilikçi kapasite boyutundaki değişkenlerde en üst sıralardadır. Örneğin; imalat sanayii kayıtlı işyeri oranı değişkeninde birinci, kişi başı marka başvurusu sayısı değişkeninde ikinci, küçük sanayi sitesi işyeri sayısının Türkiye içindeki oranı ve kişi başına düşen ihracat tutarı değişkenlerinde üçüncü sıradadır (Acar vd, 2019: 48).

⁶ Adana SEGE 2011'de 2. kademe ilmiş (TC Kalkınma Bakanlığı, 2013: 56). Raporla göre; Türkiye'nin nüfusu en yüksek beşinci ili olmasına karşın sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında nispi olarak alt sıradadır. Bölgenin son yıllarda ülkenin doğusundan yoğun şekilde göç alması, yüksek işsizlik oranı, yüksek doğurganlık hızı ve genç bağımlı nüfus oranı, Adana'nın birinci kademe gelişmiş iller arasında yer almasını engellemektedir. Sanayi altyapısı ve mali göstergeleri itibarıyla önemli bir gelişme merkezi olmakla birlikte, birinci kademe gelişmiş iller ile karşılaştırıldığında Adana'nın sosyal göstergeleri daha düşüktür. SEGE 2017'de ise Adana 3. kademe ildir. Çünkü özellikle eğitim değişkenlerinde görece geri sıralarda kalmıştır. Ama rekabetçilik boyutundaki değişkenlerde öne çıkmaktadır. İmalat sanayii işyerlerinin Türkiye içindeki payı değişkeninde dokuzuncu, tarımsal üretim değerinin Türkiye içindeki payı değişkeninde de altıncı sıradadır (Acar vd, 2019: 47).

Tablo 10: İllere göre kredi dağılımı

Sıra No.	İller	Kredi (Milyon YTL)	% Dağılım	İller	Kredi (Milyon TL)		% Dağılım	2019-2020 % Değişim
		2007			2019	2020		
1	İstanbul	100.331	43,7	İstanbul	1.031.748	1.330.750	41,0	28,98
2	Ankara	27.387	11,9	Ankara	326.275	424.251	13,1	30,03
3	İzmir	14.194	6,2	İzmir	134.982	182.213	5,6	34,99
4	Antalya	6.998	3,0	Antalya	93.588	138.295	4,3	47,77
5	Bursa	6.716	2,9	Bursa	69.108	91.036	2,8	31,73
6	Adana	4.653	2,0	Gaziantep	54.942	76.740	2,4	39,68
7	Kocaeli (İzmit)	4.073	1,8	Kocaeli (İzmit)	49.452	64.998	2,0	31,44
8	Mersin	3.328	1,4	Denizli	49.085	62.322	1,9	26,97
9	Gaziantep	3.199	1,4	Konya	46.219	60.353	1,9	30,58
10	Konya	2.995	1,3	Adana	42.250	55.454	1,7	31,25
	10 il toplam	173.874	75,7	10 il toplam	1.897.648	2.486.412	76,6	31,03
	Türkiye	229.673		Türkiye	2.435.081	3.245.923		33,30

Kaynak: TBB

Aşağıda Tablo 11’de 31.12.2020 itibariyle ATM, POS ve üye işyeri sayısında en yoğun 10 il de listelenmiştir. Buna göre ATM’lerin % 61’i, Pos cihazlarının % 71 ve üye işyerlerinin % 71’i bu 10 ilde toplanmaktadır. Görüldüğü üzere, listenin ilk 3 ili değişmemektedir. ATM’lerin % 25’i, Pos cihazlarının % 44’ü ve üye iş yerinin % 44’ü İstanbul’dadır. Buna göre İstanbul bir ticaret ve finans merkezidir. İstanbul’u Ankara ve İzmir takip etmektedir. Listenin kalanında Antalya, Bursa, Kocaeli, Muğla, Adana, Mersin ve Konya yer almaktadır.

Tablo 11: 31.12.2020 itibarıyla ATM, POS ve üye işyeri sayısında en yoğun 10 il

Sıra No.	İller	ATM Sayısı	% Dağılım	POS Sayısı	% Dağ.	Üye İşyeri Sayısı	% Dağ.	ATM % Değişim	Pos % Değ.	Üye işyeri % Değ.
1	İstanbul	11.726	25	1.473.036	44	1.647.209	44	-1,73	53,10	52,98
2	Ankara	4.133	9	241.877	7	282.557	8	-0,22	3,58	14,24
3	İzmir	3.219	7	176.479	5	216.072	6	-1,86	-0,53	8,14
4	Antalya	2.121	5	113.486	3	118.949	3	4,59	-1,37	1,96
5	Bursa	1.937	4	94.492	3	104.940	3	-1,87	3,46	3,58
6	Kocaeli (İzmit)	1.324	3	61.713	2	73.410	2	-1,63	2,34	3,39
7	Muğla	1.178	3	51.101	2	55.202	1	0,60	-1,70	-1,60
8	Adana	1.004	2	62.134	2	66.528	2	-1,67	-6,00	-0,18
9	Mersin	844	2	49.831	1	48.773	1	0,24	-9,32	-14,56
10	Konya	814	2	67.295	2	71.759	2	-0,37	0,48	2,84
	10 il toplam	28.300	61	2.391.444	71	2.685.399	71			
	Türkiye	46.624		3.348.258		3.762.616		-0,27	15,45	19,32

Kaynak: TBB

ATM, Pos ve üye işyeri verileri 2012 yılından beri yayınlandığından 2007-2020 dönemini kıyas etmek mümkün olmamaktadır. Ancak 2019 yılına göre değişimler hesaplanmıştır. Özellikle turizmin yoğun olduğu yerlerde Covid-19 salgın krizinin yarattığı tahribat açık bir şekilde görülmektedir. Uzun kapanmalar ve seyahat kısıtları pek çok işletmeyi olumsuz etkilemiş ve hatta kapanmalarına yol açmıştır. Yukarıdaki Tablo 11’de de görüldüğü üzere, İzmir, Antalya, Muğla, Kocaeli, Mersin ve Adana’da pos sayısının, Muğla, Adana ve Mersin’de üye işyeri sayılarının düştüğü, aynı yönde bankaların ATM sayılarını da azalttığı görülmektedir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye bankacılık sektörünün 2007-2020 yılı başta mevduat ve krediler olmak üzere bankacılık verileri bölge ve il bazında incelenmiş, bölge ve 10 il yoğunlaşmasına ilişkin tablolar elde edilmiştir.

İlk olarak, 2007 yılında 47 bankanın toplam 7568 şubesinin % 29,92’sinin İstanbul’da faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bölgesel dağılım tablosunda ayrı bir bölge olarak yer alan İstanbul’u % 15,24 ile Ege, % 11,84 ile Batı Anadolu ve % 10,53 ile Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. % 32,47’lik pay diğer 8 bölgeye dağılmıştır. 2020 yılına gelindiğinde banka sayısının 48 olduğu ve sıra ile oranların % 26,33 , % 14,94 , % 11,88 , % 11,45 şeklinde değiştiği görülmektedir.

İkinci olarak, 2007’de mevduatın % 43,51’inin İstanbul’da toplandığı, kredilerin ise % 43,68’inin İstanbul’da kullanıldığı gözlenmektedir. Mevduat ve kredide İstanbul’u % 20,39 ve % 13,34 oranları ile Batı Anadolu izlemektedir. 2020 yılında İstanbul’un mevduat payının % 46,30’a yükseldiği, kredi payının ise % 41’e düştüğü görülmektedir. Covid-19 salgınının sürdüğü 2020 yılında mevduatın bir önceki yıla göre % 28,47, kredi payının ise % 28,98 arttığı da gözlenmektedir.

Üçüncü olarak, nüfus açısından en yoğun iller olan İstanbul, Ankara ve İzmir’in en çok banka şubesi olan iller olduğu ve mevduatın en çok bu illerde toplandığı, kredilerin de en çok buralarda kullanıldığı görülmektedir. Bu iller sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre en gelişmiş illerdir. ATM, POS cihazı ve üye işyeri sayıları açısından da bu sıralama değişmemektedir.

Sonuç olarak, kısaca, Türkiye bankacılık sektöründe coğrafi yoğunlaşma biraz azalsa da yüksektir. Şube sayıları, mevduat ve kredi açısından hem bölgesel düzeyde hem de 10 il bazında yoğunlaşma vardır ve bu yoğunlaşmalar gelişmiş diye nitelendirilen bölgeler de görülmektedir. Bu da bölgesel farklılıkları arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu yönde çalışmanın bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesinde, bölgelerin potansiyellerinin açığa çıkarılmasında ve bölgesel kalkınma politikalarının şekillendirilmesinde kullanılması ümit edilmektedir. Ayrıca ampirik çalışmalara ilham vermesi, yol göstermesi ve ampirik çalışmalarda kullanılması yoluyla literatüre katkı sağlaması da beklenmektedir. Coğrafi yoğunlaşma oranlarının farklı yöntemlerle ölçülerek yeni araştırmalarda kullanılması da önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, S., Kazancık, L. B., ve Işık, M. (2019). İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (SEGE-2017). TC Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.

Argimón, I., and Rodríguez-Moreno, M. (2021). Business complexity and geographic expansion in banking. The Banco de España Working Paper: 2132 .

BDDK (2020). Türk bankacılık sektörü temel göstergeleri. <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47>

Berger, A. N., and DeYoung, R. (2001). The effects of geographic expansion on bank efficiency. *Journal of financial services research*, 19(2), 163-184.

Deng, S., ve Elyasiani, E. (2008). Geographic diversification, bank holding company value, and risk. *Journal of Money, Credit and Banking*, 40(6), 1217-1238.

Ersoy, H., Gürbüz, A. O., ve Fındıççı, M. (2020). Covid-19'un Türk bankacılık ve finans sektörü üzerine etkileri, alınabilecek önlemler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 146-173.

Goetz, M. R., Laeven, L., and Levine, R. (2016). Does the geographic expansion of banks reduce risk?. *Journal of Financial Economics*, 120(2), 346-362.

Hayden, E., Porath, D. and Westernhagen, N.V.(2006). Does diversification improve the performance of German banks? evidence from individual bank loan portfolios. *Journal of Financial Services Research* 32.3, 123-140.

Hazar, A., ve Babuşcu, Ş. (2013). Türk bankacılık sektörü kredi-mevduat gelişmelerinin bölgesel analizi (2005-2011). Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(1), 93-119.

İnan, E.A.(2005). Türk bankacılık sisteminde şube, kredi ve mevduatın coğrafi dağılımı. *Bankacılar Dergisi*, 54, 21-40.

Levine, R. (2004). Finance and growth: theory and evidence . Nber Working Paper no: 10766.

Morgan, D. P., and Samolyk, K. (2003). Geographic diversification in banking and its implications for bank portfolio choice and performance. Unpublished paper, Federal Reserve Bank of New York.

Meslier, C., Morgan, D. P., Samolyk, K., and Tarazi, A. (2016). The benefits and costs of geographic diversification in banking. *Journal of International Money and Finance*, 69, 287-317.

Resmi Gazete (2002) 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması.

Sarı, S. (2021). Covid-19 salgınının Türk bankacılık sektörüne etkileri. *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 6(8), 89-106.

TBB (2021) Bankalarımız 2020. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7766/Bankalarimiz_2020.pdf

TBB İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Çeşitlerinin Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019), 11. Kalkınma Planı (2019-2023).
TC Kalkınma Bakanlığı (2013), İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011), Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2013.

Türkmen, S.Y. and Yiğit, İ. (2012). Diversification in banking and its effects on bank performance: evidence from Turkey. American International Journal of Contemporary Research, Vol.2, no:12, 111-115.

EK:1 İstatistiki bölge birimleri sınıflandırılması

KOD	DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3	
TR	TÜRKİYE			
TR1	İstanbul	İstanbul	İstanbul	
TR10				
TR100				
TR2	Batı Marmara	Tekirdağ	Tekirdağ Edirne Kırklareli	
TR21				
TR211				
TR212				
TR213				
TR22		Balıkesir	Balıkesir Çanakkale	
TR221				
TR222				
TR3		Ege	İzmir	İzmir
TR31				
TR310				
TR32	Aydın		Aydın Denizli Muğla	
TR321				
TR322				
TR323				
TR33	Manisa		Manisa Afyon Kütahya Uşak	
TR331				
TR332				
TR333				
TR334				
TR4	Doğu Marmara		Bursa	Bursa Eskişehir Bilecik
TR41				
TR411				
TR412				
TR413				
TR42		Kocaeli	Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova	
TR421				
TR422				
TR423				
TR424				
TR425				
TR5	Batı Anadolu	Ankara	Ankara	
TR51				
TR510				
TR52		Konya	Konya Karaman	
TR521				
TR522				

İstatistiki bölge birimleri sınıflandırılması tablosunun devamı

TR6	Akdeniz	Antalya	
TR61			
TR611			Antalya
TR612			Isparta
TR613			Burdur
TR62		Adana	
TR621			Adana
TR622		Mersin	
TR63		Hatay	
TR631			Hatay
TR632			Kahramanmaraş
TR633			Osmaniye
TR7		Orta Anadolu	Kırıkkale
TR71			
TR711	Kırıkkale		
TR712	Aksaray		
TR713	Niğde		
TR714	Nevşehir		
TR715	Kırşehir		
TR72	Kayseri		
TR721			Kayseri
TR722			Sivas
TR723			Yozgat
TR8	Batı Karadeniz	Zonguldak	
TR81			
TR811			Zonguldak
TR812		Karabük	
TR813		Bartın	
TR82		Kastamonu	
TR821			Kastamonu
TR822			Çankırı
TR823			Sinop
TR83		Samsun	
TR831			Samsun
TR832			Tokat
TR833			Çorum
TR834			Amasya

İstatistiki bölge birimleri sınıflandırılması tablosu devamı

TR9	Doğu Karadeniz	Trabzon	Trabzon
TR90			
TR901			
TR902			
TR903			
TR904			
TR905			
TR906			
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum	Erzurum
TRA1			
TRA11			
TRA12			
TRA13			
TRA2		Ağrı	Ağrı
TRA21			
TRA22			
TRA23			
TRA24			
TRB	Ortadoğu Anadolu	Malatya	Malatya
TRB1			
TRB11			
TRB12			
TRB13			
TRB14			
TRB2		Van	Van
TRB21			
TRB22			
TRB23			
TRB24			
TRC	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep	Gaziantep
TRC1			
TRC11			
TRC12			
TRC13			
TRC2		Şanlıurfa	Şanlıurfa
TRC21			
TRC22			
TRC3	Mardin	Mardin	
TRC31			
TRC32			
TRC33			
TRC34			